ว.วิทย. มข. 43(4) 609-619 (2558) KKU Sci. J. 43(4) 609-619 (2015)

ปัญหาคลาสสิกภาคขยายปัญหาหนึ่งในวิชาเรขาคณิต

An Extending Classical Problem in Geometry

ลาวัณย์ รัตนจันทร์[1] *เล็ก แซ่จิว*[2] *และ* *อาทิตย์ อินทรสิทธิ์*[2*]

บทคัดย่อ

ในวิชาเรขาคณิตมีทฤษฎีบทคลาสสิกบทหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับรูปสามเหลี่ยมด้านเท่า กล่าวว่า ผลบวกของระยะทางจากจุดใด ๆ ภายในรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าไปตั้งฉากกับด้านประกอบทั้ง 3 ด้านของรูปสามเหลี่ยมนั้นเป็นค่าคงตัว ทฤษฎีบทนี้ได้รับความสนใจโดยมีการศึกษาและขยายความทฤษฎีบทอย่างแพร่หลาย ในบทความวิชาการฉบับนี้ได้ศึกษาการวิเคราะห์และอภิปรายถึงบทตั้งและทฤษฎีบทภาคขยายบทหนึ่งของทฤษฎีบทคลาสสิกนี้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการคำนวณหาผลบวกของระยะทางดังกล่าวสำหรับรูปสามเหลี่ยมและรูปหลายเหลี่ยมปกติใด ๆ

ABSTRACT

In geometry, there is a classic theorem states that the sum of the distances from any point in the interior of an equilateral triangle to each of the sides of the triangle is a constant. This theorem has received many interests and been widely studied, resulting in other lemmas and theorems extended from this classic theorem. In this paper, we analyze and discuss a lemma and a theorem about the calculation of the sum of such distances for any triangle and regular polygon.

คำสำคัญ: เรขาคณิต สามเหลี่ยมด้านเท่า รูปหลายเหลี่ยมปกติ

Keywords: Geometry, Equilateral triangle, Regular polygon

[1]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

[2]คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

*Corresponding Author, E-mail: arthit.i@psu.ac.th

1. ความนำ

ทฤษฎีบทคลาสสิกบทหนึ่งในวิชาเรขาคณิต กล่าวว่า ผลบวกของระยะทางจากจุดใด ๆ ภายในรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าไปตั้งฉากกับด้านประกอบทั้ง 3 ด้านของรูปสามเหลี่ยมนั้นเป็นค่าคงตัว

ทฤษฎีบทคลาสสิกนี้ได้รับความสนใจตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ราว ค.ศ. 1941 ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีบทนี้ปรากฏอยู่ในหนังสือของ Courant and Robbins (1941) ต่อมา Jones and Shaw (1988) ได้ตีพิมพ์บทความเรื่องปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสามเหลี่ยมด้านเท่า ซึ่งเป็นการรื้อฟื้นปัญหาที่เกี่ยวกับทฤษฎีบทคลาสสิกขึ้นใหม่อีกครั้ง ส่วน Lerry and Jeremy (2006) ได้แนวคิดจากประสบการณ์ในชั้นเรียนในการพิสูจน์ที่รัดกุมในทางคณิตศาสตร์ของทฤษฎีบทคลาสสิก

ต่อมา Arthur (2009) ได้เสนอบทตั้งที่เป็นภาคขยายของทฤษฎีบทคลาสสิก โดยให้สูตรการหาผลบวกของระยะทางจากจุดใด ๆ ที่อยู่บนฐานของรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วไปตั้งฉากกับด้านประกอบมุมยอด และให้เกณฑ์การพิจารณาเครื่องหมายของระยะทางฯ เพื่อหาผลบวกของระยะทางฯ จากจุดใด ๆ ที่อยู่ทั้งภายในหรือภายนอกของรูปสามเหลี่ยม ทั้งนี้สูตรการหาผลบวกของระยะทางฯ ที่สร้างขึ้นสามารถประยุกต์ใช้กับรูปสามเหลี่ยมใด ๆ รวมถึงสามเหลี่ยมด้านเท่า ซึ่งกล่าวไว้ในทฤษฎีบทคลาสสิก นอกจากนี้ Arthur ได้เสนอทฤษฎีบทภาคขยายของบทตั้ง ซึ่งให้สูตรการหาผลบวกของระยะทางจากจุดใด ๆ ที่อยู่ภายในรูปหลายเหลี่ยมปกติ (regular polygon) อีกด้วย

สัญกรณ์เรขาคณิตเบื้องต้นที่อ้างถึงในบทความนี้เป็นดังนี้ $\Delta\mathrm{ABC}$ แทน รูปสามเหลี่ยม ABC แบบใดแบบหนึ่งตามที่ระบุ ส่วนของเส้นตรงที่มีจุด A เป็นจุดเริ่มต้นและจุด B เป็นจุดสิ้นสุด แทนด้วย $\overline{\mathrm{AB}}$ โดย AB แทนความยาวของ $\overline{\mathrm{AB}}$ ส่วนสัญกรณ์ $\overleftrightarrow{\mathrm{AB}}$ แทนเส้นตรงที่ผ่านจุด A และ B และสัญกรณ์ ACB แทน ขนาดของมุมที่มี $\overline{\mathrm{CA}}$ และ $\overline{\mathrm{CB}}$ เป็นแขนของมุม

ผลบวกของระยะทางจากจุดใด ๆ ภายในรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าไปตั้งฉากกับด้านประกอบทั้ง 3 ของรูปสามเหลี่ยมด้านเท่านั้นเป็นค่าคงตัว ทั้งนี้เมื่อวัดระยะทางดังกล่าวนั้นด้วยไม้บรรทัดจะมีค่าประมาณใกล้เคียงกับความสูงของรูปสามเหลี่ยมด้านเท่านั้นอีกด้วย ดังนี้

กำหนดให้ $\Delta\mathrm{ABC}$ เป็นรูปสามเหลี่ยมด้านเท่า ด้านประกอบของรูปสามเหลี่ยมแต่ละด้านยาวด้านละ 4.5 หน่วย และกำหนดให้ P_1 และ P_2 เป็นจุดใด ๆ ที่อยู่ภายใน $\Delta\mathrm{ABC}$ ดังรูปที่ 1 (ด้านซ้ายมือ)

ระยะทางจากจุด P_1 ไปตั้งฉากกับด้านประกอบของ $\Delta\mathrm{ABC}$ ทั้ง 3 ด้านเมื่อวัดด้วยไม้บรรทัดเป็นดังนี้ ระยะทางจากจุด P_1 ไปตั้งฉากกับ $\overline{\mathrm{P_1D_1}}$, $\overline{\mathrm{P_1E_1}}$ และ $\overline{\mathrm{P_1F_1}}$ มีค่าเท่ากับ 1.4 หน่วย 1.7 หน่วย และ 0.7 หน่วย ตามลำดับ ดังนั้น ผลบวกของระยะทางเท่ากับ 1.4 + 1.7 + 0.7 $=$ 3.8 หน่วย ในทำนองเดียวกันนี้ ผลบวกของระยะทางจากจุด P_2 ไปตั้งฉากกับด้านประกอบของ $\Delta\mathrm{ABC}$ ทั้ง 3 ด้านเมื่อวัดด้วยไม้บรรทัดมีค่าเท่ากับ 3.8 หน่วย เช่นเดียวกัน

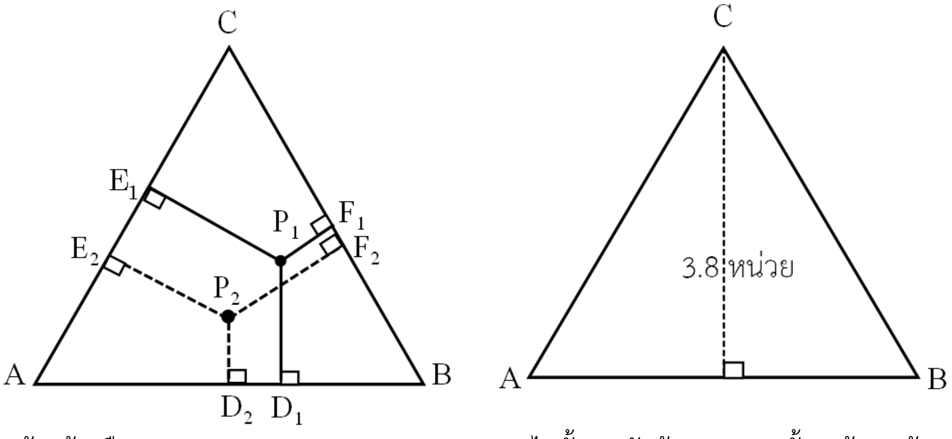

รูปที่ 1 (ด้านซ้ายมือ) ΔABC และระยะทางจากจุด P_1 (P_2) ไปตั้งฉากกับด้านประกอบทั้ง 3 ด้าน, (ด้านขวามือ) ส่วนสูงจากการวัดด้วยไม้บรรทัดของรูปสามเหลี่ยมด้านเท่า ABC

เมื่อวัดด้วยไม้บรรทัด ระยะทางจากจุด P_1 หรือ P_2 ไปตั้งฉากกับด้านประกอบทั้ง 3 ด้านของ ΔABC เป็นค่าคงตัว ซึ่งมีค่าประมาณ 3.8 หน่วย ค่าคงตัวนี้มีค่าเท่ากับส่วนสูงของ ΔABC ซึ่งมีค่า 3.8 หน่วย จากการวัดด้วยไม้บรรทัดเช่นกัน ดังรูปที่ 1 ด้านขวามือ

2. บทตั้งหลัก

Arthur (2009) ได้เสนอบทตั้งภาคขยายของทฤษฎีบทคลาสสิก บทตั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ผลบวกของระยะทางจากจุดใด ๆ ซึ่งอยู่บนฐานของรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วไปตั้งฉากกับด้านประกอบมุมยอดของรูปสามเหลี่ยมนั้นเป็นค่าคงตัว ทั้งนี้จะสามารถหาระยะทางดังกล่าวในกรณีของสามเหลี่ยมด้านเท่าโดยอาศัยบทตั้งนี้ได้เช่นกัน ในบทความนี้ได้ปรับปรุงบทตั้งใหม่เพื่อความชัดเจนดังนี้

บทตั้ง กำหนดให้ ΔABC เป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วที่มี $\overline{AB}$ เป็นฐาน และ P เป็นจุดใด ๆ ซึ่งอยู่บน $\overline{AB}$ ถ้า PQ และ PR แทนระยะทางจาก P ไปตั้งฉากกับ $\overline{CA}$ และ $\overline{CB}$ ตามลำดับ (ดังรูปที่ 2) แล้ว $PQ+PR$ เป็นค่าคงตัว และ $PQ+PR = AB(\sin CAB)$

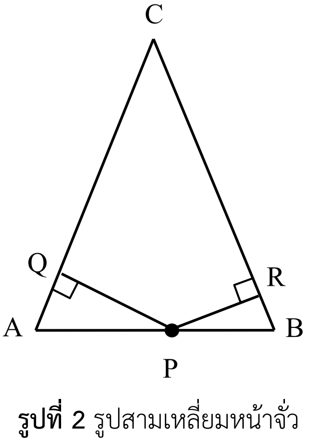

รูปที่ 2 รูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว

จากบทตั้งกล่าวได้ว่า สำหรับรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วใด ๆ ไม่ว่า P จะอยู่บน $\overline{AB}$ ที่จุดใดก็ตามผลบวกของ $PQ+PR$ เป็นค่าคงตัวเสมอ

ถึงแม้ว่าจะสามารถหาผลบวกของระยะทางจากจุด P ไปตั้งฉากกับด้านประกอบมุมยอดของรูปสามเหลี่ยมได้โดยการวัดด้วยไม้บรรทัด อย่างไรก็ตามบทตั้งนี้ได้ให้สูตรการหาผลบวกของระยะทางดังกล่าวได้จากผลคูณของความยาวของ $\overline{AB}$ กับฟังก์ชันไซน์ของ CAB ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กำหนดให้ ΔABC เป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว โดยด้านประกอบของ ΔABC ทั้ง 3 ด้านมีค่าดังนี้ $AB = 3.3$ หน่วย $AC = 4.3$ หน่วย และ $BC = 4.3$ หน่วย

กำหนดให้ P เป็นจุดที่อยู่บน $\overline{AB}$ โดยห่างจากมุม A เป็นระยะทาง 2 หน่วย เมื่อสร้างส่วนของเส้นตรงจากจุด P ไปตั้งฉากกับด้านประกอบมุม C เช่นเดียวกับรูปที่ 2 เมื่อประมาณจากการวัดด้วยไม้บรรทัดได้ว่า $PQ = 1.9$ หน่วย และ $PR = 1.2$ หน่วย

ดังนั้น $PQ+PR = 1.9+1.2 = 3.1$ หน่วย นอกจากนี้ จากการวัดได้ว่า $CAB = 70°$ โดยบทตั้งได้ว่า $PQ + PR = AB(\sin CAB) = 3.3(\sin 70°) = 3.3(0.94) = 3.1$ หน่วย

นั่นคือ ผลบวกของระยะทางจากจุด P ไปตั้งฉากกับด้านประกอบมุมยอดทั้งสองของ ΔABC ไม่ว่าจะวัดด้วยไม้บรรทัดหรือใช้สูตรก็ตามมีค่าเท่ากัน

ในบทตั้งนี้ได้พิจารณาหาผลบวกของระยะทางจากจุด P ใด ๆ ไปตั้งฉากกับด้านประกอบมุมยอดของรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว โดย P อยู่บนฐานของรูปสามเหลี่ยมนั้น อย่างไรก็ตามเราอาจหาผลบวกของระยะทางดังกล่าวเมื่อ P อยู่ในตำแหน่งอื่นได้ ทั้งนี้มีเกณฑ์การพิจารณาเครื่องหมายของระยะทางจากจุด P ไปตั้งฉากกับแต่ละด้านประกอบมุมยอด ΔABC เพื่อหาผลบวกของระยะทาง ดังนี้

กำหนดให้ ΔABC เป็นรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วที่มี $\overline{AB}$ เป็นฐานและสมมติให้ P เป็นจุดที่อยู่บนส่วนของเส้นตรงที่ขยายออกจากด้านซ้ายหรือขวาบน $\overline{AB}$ เมื่อสร้างส่วนของเส้นตรงจากจุด P ไปตั้งฉากกับด้านประกอบมุมยอดของ ΔABC ด้านใดด้านหนึ่งที่จุด Q (และอีกจุดหนึ่งคือ R) ในรูปที่ 2 เส้นตรงของด้านประกอบมุมยอดของ ΔABC ด้านนั้นจะแบ่งระนาบออกเป็น 2 ส่วน คือ ระนาบส่วนที่บรรจุ ΔABC และระนาบส่วนที่ไม่บรรจุ ΔABC ถ้า $\overline{PQ}$ อยู่ในระนาบส่วนที่บรรจุ ΔABC แล้วจะนำ PQ (ระยะทางจากจุด P ไปตั้งฉากกับ $\overleftrightarrow{AC}$ ที่จุด Q) ไปบวก ดังรูปที่ 3 (ก) และจะนำไปลบถ้าอยู่ในระนาบตรงกันข้าม ดังรูปที่ 3 (ข)

ในทำนองเดียวกันสร้าง $\overline{PR}$ ซึ่งเกิดจากจุด P ไปตั้งฉากกับ $\overline{CB}$ แล้ว $\overleftrightarrow{CB}$ แบ่งระนาบออกเป็น 2 ส่วนเช่นเดียวกัน ถ้าส่วนของเส้นตรง $\overline{PR}$ หรือ $\overline{PQ}$ อยู่ในระนาบส่วนที่บรรจุ ΔABC จะนำระยะทางของส่วนของเส้นตรงนั้นไปบวก และจะนำไปลบ ถ้าส่วนของเส้นตรงนั้นอยู่ในระนาบส่วนที่ไม่บรรจุ ΔABC ดังรูปที่ 4

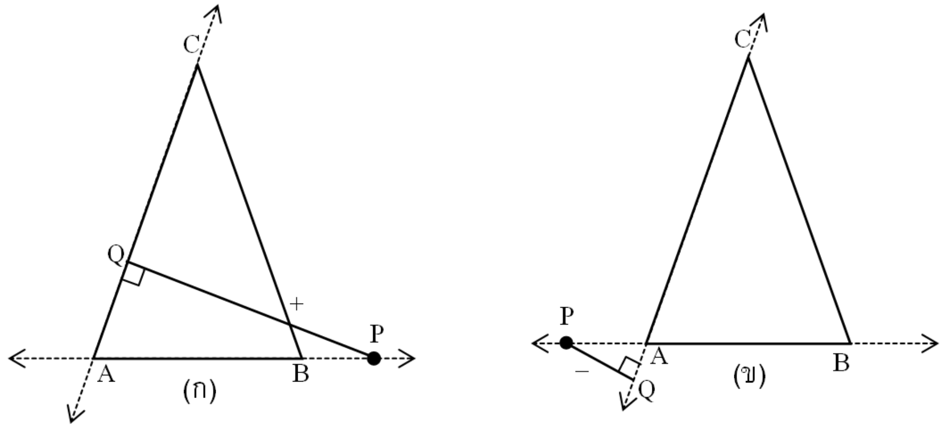

รูปที่ 3 $\overleftrightarrow{AC}$ แบ่งครึ่งระนาบของ ΔABC

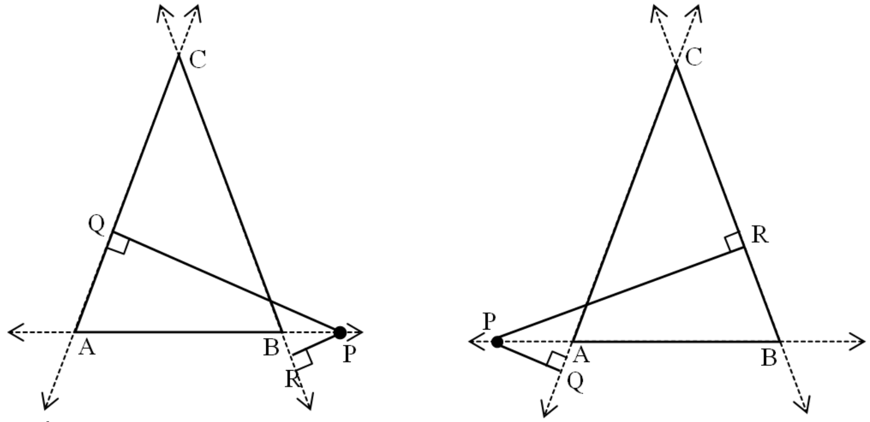

รูปที่ 4 (ก) PR นำไปลบ และ PQ นำไปบวก, (ข) PR นำไปบวก และ PQ นำไปลบ

บทตั้งดังกล่าวนี้เป็นภาคขยายของทฤษฎีบทคลาสสิก กล่าวคือ สามารถหาผลบวกของระยะทางของจุดที่อยู่ ณ ตำแหน่งใด ๆ ทั้งภายในหรือภายนอกรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าได้จากบทตั้งพร้อมกับเกณฑ์การพิจารณาเครื่องหมายของระยะทางจากจุด P ไปตั้งฉากกับด้านประกอบของรูปสามเหลี่ยม ยิ่งไปกว่านั้นสำหรับรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าใด ๆ ในกรณีที่จุด P เป็นจุดที่อยู่บนฐานของรูปสามเหลี่ยมแล้ว โดยบทตั้งได้ว่า ผลบวกของระยะทางจากจุด P ไปตั้งฉากกับด้านทั้งสามเป็นค่าคงตัว ซึ่งค่าคงตัวนี้มีค่าเท่ากับส่วนสูงของรูปสามเหลี่ยมด้านเท่านั่นเอง

อย่างไรก็ตามการหาความสูงของรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าโดยการประยุกต์ใช้บทตั้งขึ้นกับตำแหน่งของจุด P ซึ่งจำแนกได้เป็น 4 กรณี ได้แก่ (1) P อยู่บนฐานของ ΔABC (2) P เป็นจุดภายใน ΔABC โดยอยู่เหนือฐานของ ΔABC (3) P เป็นจุดภายนอก ΔABC โดยอยู่ใต้ฐานของ ΔABC และ (4) P เป็นจุดที่อยู่ภายนอก ΔABC และอยู่ในแนวเส้นตรงที่ลากจากมุมไปตั้งฉากกับฐานของ ΔABC

การประยุกต์ใช้บทตั้งพร้อมกับเกณฑ์การพิจารณาเครื่องหมายดังกล่าวข้างต้น เพื่อหาความสูงของรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าทั้ง 4 กรณี มีรายละเอียดดังนี้

กรณี 1 ΔABC เป็นรูปสามเหลี่ยมด้านเท่า โดยมี $\overline{AB}$ เป็นฐาน สมมติให้ P เป็นจุดใด ๆ ที่อยู่บน $\overline{AB}$ ดังรูปที่ 5

เมื่อสร้างส่วนของเส้นตรงจาก P ไปตั้งฉากกับด้านประกอบของรูปสามเหลี่ยมด้านที่เหลือ ถ้า PQ และ PR แทน ระยะทางจากจุด P ไปตั้งฉากกับ $\overline{CA}$ และ $\overline{CB}$ ตามลำดับ แล้วโดยบทตั้งได้ว่า $PQ+PR$ เป็นค่าคงตัว นอกจากนี้ ได้ว่า $PQ+PR$ เท่ากับส่วนสูงของ ΔABC

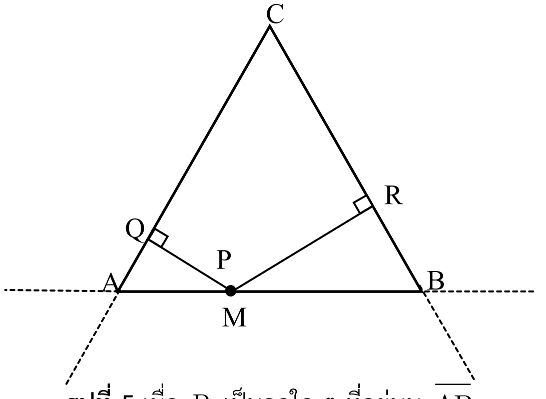

รูปที่ 5 เมื่อ P เป็นจุดใด ๆ ที่อยู่บน $\overline{AB}$

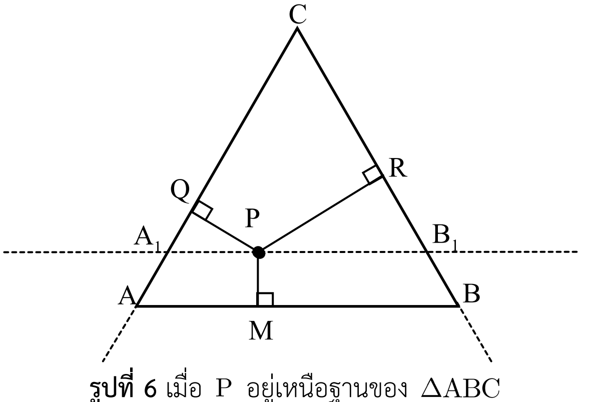

รูปที่ 6 เมื่อ P อยู่เหนือฐานของ ΔABC

กรณี 2 เมื่อ P เป็นจุดภายใน ΔABC ซึ่งจุด P อยู่เหนือฐานของ ΔABC ดังรูปที่ 6

เมื่อสร้าง $\overleftrightarrow{A_1B_1}$ ผ่าน P โดยขนานกับฐานของ ΔABC ทำให้ได้ ΔA_1B_1C ซึ่งเป็นรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าเช่นกัน

เพื่อหาความสูงของ ΔABC จึงสร้างส่วนของเส้นตรงจากจุด P ไปตั้งฉากกับด้านประกอบของ ΔABC โดยกำหนดให้ PQ และ PR แทนระยะทางจากจุด P ไปตั้งฉาก $\overline{CA}$ และ $\overline{CB}$ ตามลำดับ

เพราะว่า $\overline{PQ}$ อยู่ในระนาบที่บรรจุ ΔABC ซึ่งเกิดจากการแบ่งระนาบด้วย $\overleftrightarrow{CA}$ ดังนั้นจึงนำ PQ ไปบวก ในทำนองเดียวกันนี้ $\overline{PR}$ อยู่ในระนาบที่บรรจุ ΔABC ซึ่งเกิดจากการแบ่งระนาบด้วย $\overleftrightarrow{CB}$ ดังนั้นจึงนำ PR ไปบวก

โดยบทตั้ง ได้ว่า ส่วนสูงของ $\Delta A_1B_1C = PQ + PR$

ดังนั้นส่วนสูงของ $\Delta ABC = PQ + PR + PM$

กรณี 3 เมื่อ P เป็นจุดภายนอก ΔABC ซึ่งอยู่ใต้ฐานของ ΔABC ดังรูปที่ 7

ในกรณีนี้ P เป็นจุดที่อยู่ใต้ฐานของ ΔABC ในทำนองเดียวกันกับกรณี 2 สร้าง $\overline{A_1B_1}$ ผ่านจุด P โดยขนานกับฐานของ ΔABC ทำให้ได้ ΔA_1B_1C

ต่อไปสร้างส่วนของเส้นตรงจากจุด P ไปตั้งฉากกับด้านประกอบทั้งสามของ ΔABC โดยเมื่อกำหนดให้ PQ, PR และ PM แทนระยะทางจากจุด P ไปตั้งฉากกับ $\overline{AC}$, $\overline{BC}$ และ $\overline{AB}$ ตามลำดับ

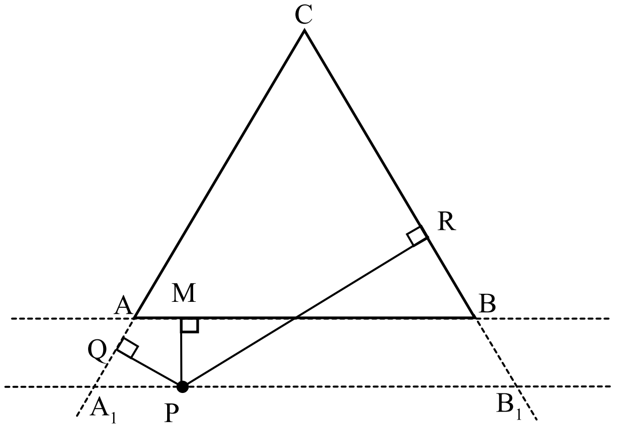

รูปที่ 7 เมื่อ P อยู่ใต้ฐานของ $\Delta\mathrm{ABC}$

เพราะว่า $\overline{\mathrm{PQ}}$ และ $\overline{\mathrm{PR}}$ อยู่ในระนาบส่วนที่บรรจุ $\Delta\mathrm{ABC}$ ซึ่งเกิดจากการแบ่งระนาบด้วย $\overleftrightarrow{\mathrm{CA}}$ และ $\overleftrightarrow{\mathrm{CB}}$ ตามลำดับ ดังนั้นจึงนำ PQ และ PR ไปบวก

อย่างไรก็ตาม PM ไม่อยู่ในระนาบส่วนที่บรรจุ $\Delta\mathrm{ABC}$ ซึ่งเกิดจากการแบ่งระนาบด้วย $\overleftrightarrow{\mathrm{AB}}$ ดังนั้นจึงนำ PM ไปลบ โดยบทตั้ง ได้ว่า ส่วนสูงของ $\Delta\mathrm{A_1B_1C} = \mathrm{PQ}+\mathrm{PR}$ ดังนั้น ส่วนสูงของ $\Delta\mathrm{ABC} = \mathrm{PQ}+\mathrm{PR}-\mathrm{PM}$

กรณี 4 เมื่อ P เป็นจุดที่อยู่ภายนอกและอยู่ในแนวเส้นตรงที่ลากจากมุมไปตั้งฉากกับฐานของ $\Delta\mathrm{ABC}$ ดังรูปที่ 8

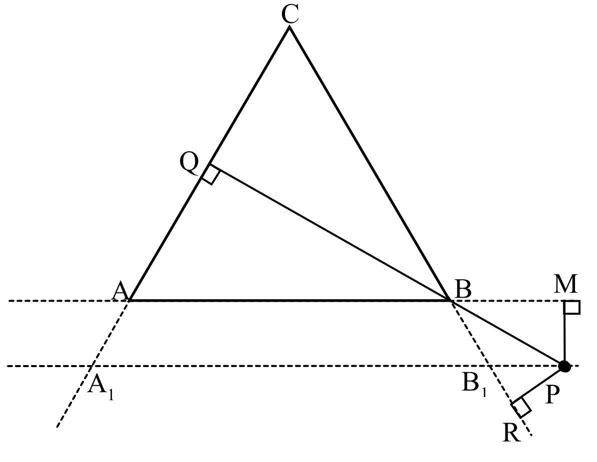

รูปที่ 8 เมื่อ P อยู่ภายนอกและอยู่ในตำแหน่งตรงกันข้ามกับมุมใดมุมหนึ่งของ $\Delta\mathrm{ABC}$

สำหรับกรณีนี้ P เป็นจุดซึ่งอยู่ภายนอกรูปสามเหลี่ยมและอยู่ในตำแหน่งตรงกันข้ามกับมุมใดมุมหนึ่งของ $\Delta\mathrm{ABC}$ และในทำนองเดียวกันกับกรณี 2 และกรณี 3 สร้าง $\overline{\mathrm{A_1B_1}}$ ผ่านจุด P โดยขนานกับฐานของ $\Delta\mathrm{ABC}$

เมื่อสร้างส่วนของเส้นตรงจากจุด P ไปตั้งฉากกับด้านประกอบทั้งสามด้านของ ΔABC โดยให้ PQ, PR และ PM แทนระยะทางจากจุด P ไปตั้งฉากกับ $\overline{AC}$, $\overline{BC}$ และ $\overline{AB}$ ตามลำดับ

เพราะว่า $\overline{PQ}$ อยู่ในระนาบส่วนที่บรรจุ ΔABC ซึ่งเกิดจากการแบ่งระนาบด้วย $\overleftrightarrow{CA}$ ดังนั้นจึงนำ PQ ไปบวก และสำหรับ $\overline{PR}$ และ $\overline{PM}$ ไม่อยู่ในระนาบส่วนที่บรรจุ ΔABC ซึ่งเกิดจากการแบ่งระนาบด้วย $\overleftrightarrow{CB}$ และ $\overleftrightarrow{AB}$ ตามลำดับ ดังนั้นจึงนำ PR และ PM ไปลบ โดยบทตั้ง ได้ว่า ส่วนสูงของ $\Delta ABC = PQ - PR - PM$

3. ทฤษฎีบทภาคขยาย

นิยามของรูปหลายเหลี่ยมปกติและวิธีการหาส่วนสูงของรูปหลายเหลี่ยมปกติต่อไปนี้ จะเกี่ยวข้องกับทฤษฎีบทภาคขยายของบทตั้งที่จะกล่าวต่อไป

รูปหลายเหลี่ยมปกติ หมายถึง รูปหลายเหลี่ยมที่จุดยอดมีมุมขนาดเท่ากันทุกมุมและทุกมุมอยู่บนเส้นรอบวงของวงกลมที่ล้อมรอบรูปหลายเหลี่ยมรูปนั้น รูปที่ 9 แสดงตัวอย่างรูปหลายเหลี่ยมปกติที่มีจุดยอดมุมจำนวน 5, 6 และ 7 ตามลำดับจากด้านซ้ายมือไปยังด้านขวามือ

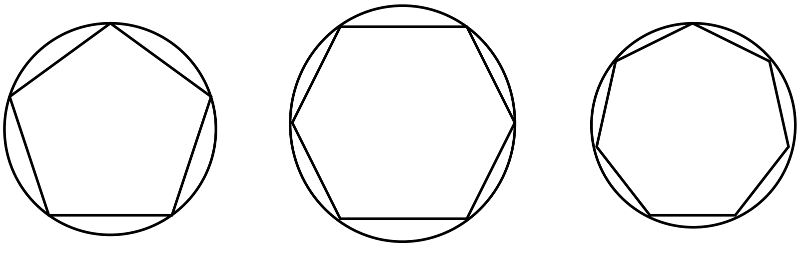

รูปที่ 9 รูปหลายเหลี่ยมปกติ

ส่วนสูงของรูปหลายเหลี่ยมปกติที่มีด้านเป็นจำนวนคี่ คือระยะทางของส่วนของเส้นตรงจากจุดยอดใด ๆ ไปตั้งฉากกับด้านตรงข้าม ส่วนสูงของรูปหลายเหลี่ยมปกติที่มีด้านเป็นจำนวนคู่ คือระยะทางของส่วนของเส้นตรงจากด้านใดด้านหนึ่งไปตั้งฉากกับด้านตรงข้ามที่เป็นด้านที่ขนานกับด้านนั้น ดังรูปที่ 10

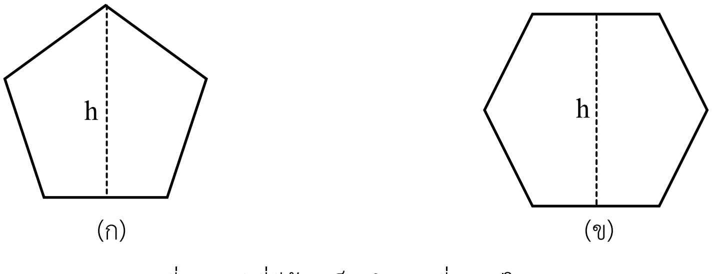

รูปที่ 10 ส่วนสูงของรูปหลายเหลี่ยมปกติที่มีด้านเป็นจำนวนคี่และคู่ในรูป (ก) และ (ข) ตามลำดับ

ถ้าทราบค่ารัศมีของวงกลมแนบในและรัศมีของวงกลมที่ล้อมรอบรูปหลายเหลี่ยมปกติ ซึ่งแทนด้วย r และ R ตามลำดับ แล้วส่วนสูงของรูปหลายเหลี่ยมปกติที่มีด้านเป็นจำนวนคี่ ซึ่งแทนด้วย h คำนวณได้จาก $r + R$ ดังรูปที่ 11

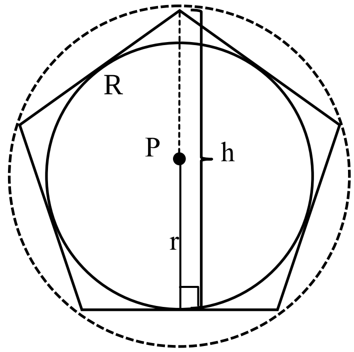

รูปที่ 11 ส่วนสูงของรูปหลายเหลี่ยมปกติที่มีด้านเป็นจำนวนคี่

ในกรณีที่ทราบความยาวด้านของรูปหลายเหลี่ยมปกติ จะสามารถหาส่วนสูงของรูปหลายเหลี่ยมปกติได้ ตัวอย่างเช่น สมมติให้ ABCDE เป็นรูปห้าเหลี่ยมเท่ามุมเท่า แต่ละด้านมีความยาวด้านละ 4 หน่วย ดังรูปที่ 12

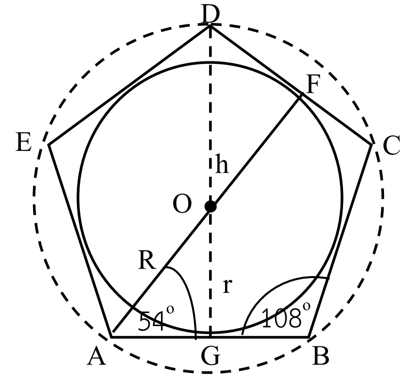

รูปที่ 12 รูปหลายเหลี่ยมปกติ ABCDE

จากจุด D ลากส่วนเส้นตรงไปตั้งฉากกับ $\overline{\mathrm{AB}}$ ที่จุด G ส่วนของเส้นตรง $\overline{\mathrm{DG}}$ ที่สร้างขึ้นนี้ผ่านจุด O ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้โดยใช้ทฤษฎีบทเรขาคณิต จึงได้ว่าจุด G แบ่งครึ่ง $\overline{\mathrm{AB}}$ เป็นผลให้ AG = 2 หน่วย และจากรูปที่ 12 ได้ว่า $\mathrm{OA} = \mathrm{R}$ หน่วย และ $\mathrm{OG} = \mathrm{r}$ หน่วย

เมื่อพิจารณา $\Delta\mathrm{AGO}$ ซึ่งเป็นรูปสามเหลี่ยมมุมฉาก

หาส่วนสูงของรูปห้าเหลี่ยม ABCDE โดยใช้อัตราส่วนตรีโกณมิติได้ดังนี้ หา r ได้จาก $\tan 54^\circ = \dfrac{\mathrm{r}}{2}$ และหา R ได้จาก $\sin 54^\circ = \dfrac{\mathrm{r}}{\mathrm{R}}$ จึงได้ $\mathrm{r} = 2\tan 54^\circ$ และ $\mathrm{R} = \dfrac{\mathrm{r}}{\sin 54^\circ}$ ดังนั้น $\mathrm{R} = \dfrac{2\tan 54^\circ}{\sin 54^\circ}$ เพราะฉะนั้น $\mathrm{h} = \mathrm{r} + \mathrm{R} = 2\tan 54^\circ + \dfrac{2\tan 54^\circ}{\sin 54^\circ} = 6.15$ หน่วย

ทฤษฎีบทต่อไปนี้เป็นทฤษฎีบทภาคขยายของบทตั้งเมื่อพิจารณารูปหลายเหลี่ยมปกติใด ๆ

ทฤษฎีบท (Arthur, 2009) สำหรับรูปหลายเหลี่ยมปกติใด ๆ ที่มี n ด้านและ h แทนความสูงของรูปหลายเหลี่ยมปกติ ผลบวกของระยะทางจากจุดร่วมระนาบใด ๆ ไปตั้งฉากกับแต่ละด้านของรูปหลายเหลี่ยมปกติซึ่งแทนด้วย S และหาได้จากสูตรต่อไปนี้

(ก) ถ้า n เป็นจำนวนคี่ แล้ว $\mathrm{S}=\dfrac{\mathrm{nh}\cos\left(\dfrac{\pi}{\mathrm{n}}\right)}{\cos\left(\dfrac{\pi}{\mathrm{n}}\right)+1}$

(ข) ถ้า n เป็นจำนวนคู่ แล้ว $\mathrm{S}=\dfrac{1}{2}\mathrm{nh}$

ทั้งนี้ ถ้าไม่สามารถสร้างส่วนของเส้นตรงจากจุดร่วมระนาบไปตั้งฉากกับด้านใดด้านหนึ่งได้ให้สร้างส่วนของเส้นตรงที่ต่อขยายจากด้านด้านนั้น

เมื่อพิจารณา $\Delta\mathrm{ABC}$ ซึ่งเป็นสามเหลี่ยมด้านเท่าในรูปที่ 1 โดยมีความสูง $\mathrm{h} = 3.8$ หน่วย และมีด้านเป็นจำนวนคี่ โดยทฤษฎีบทจึงได้

$$\mathrm{S} = \frac{3(3.8)\cos\left(\dfrac{\pi}{3}\right)}{\cos\left(\dfrac{\pi}{3}\right)+1} = \frac{3(3.8)\left(\dfrac{1}{2}\right)}{\left(\dfrac{1}{2}\right)+1} = \frac{5.7}{1.5} = 3.8 \text{ หน่วย}$$

ดังนั้น ผลบวกของระยะทางจากจุด P ใด ๆ ไปยังด้านทั้งสามของ $\Delta\mathrm{ABC}$ มีค่าเท่ากับ 3.8 หน่วย ซึ่งมีค่าเท่ากับผลบวกของระยะทางฯ ที่หาได้จากบทตั้งข้างต้น

ต่อไปนี้เป็นการหาผลบวกของระยะทางจากจุด P ใด ๆ ไปยังด้านแต่ละด้านของรูปห้าเหลี่ยมด้านเท่ามุมเท่าซึ่งมีด้านเป็นจำนวนคี่ และรูปหกเหลี่ยมด้านเท่ามุมเท่าซึ่งมีด้านเป็นจำนวนคู่ ดังรูปที่ 13 และรูปที่ 14 ตามลำดับ ดังนี้

กำหนดให้ ABCDE เป็นรูปห้าเหลี่ยมด้านเท่ามุมเท่า ตามรูปที่ 13 โดยที่ $\mathrm{h} = 5.2$ หน่วย และ P เป็นจุดใด ๆ สร้างส่วนของเส้นตรงจากจุด P ไปตั้งฉากกับด้านประกอบทั้งหมด

จากการวัดด้วยไม้บรรทัดได้ว่า $\mathrm{PQ} = 2.7$ หน่วย $\mathrm{PR} = 1.6$ หน่วย $\mathrm{PS} = 1.6$ หน่วย $\mathrm{PT} = 2.7$ หน่วย และ $\mathrm{PU} = 3.4$ หน่วย ดังนั้น ผลบวกของระยะทางจากจุด P ไปยังด้านทั้ง 5 ด้าน มีค่าเท่ากับ

$$\mathrm{PQ}+\mathrm{PR}+\mathrm{PS}+\mathrm{PT}+\mathrm{PU} = 2.7 + 1.6 + 1.5 + 2.6 + 3.2 = 11.6 \text{ หน่วย}$$

และเมื่อคำนวณจากสูตรในทฤษฎีบทนี้ ได้ว่า

$$\mathrm{S}=\frac{\mathrm{nh}\cos\left(\dfrac{\pi}{\mathrm{n}}\right)}{\cos\left(\dfrac{\pi}{n}\right)+1}=\frac{5(5.2)\cos\left(\dfrac{\pi}{5}\right)}{\cos\left(\dfrac{\pi}{5}\right)+1}=\frac{21.034}{1.809}=11.6 \text{ หน่วย}$$

ดังนั้น ผลบวกของระยะทางจากจุด P ไปตั้งฉากกับด้านประกอบทั้ง 5 ด้านเมื่อวัดด้วยไม้บรรทัดและใช้สูตรข้อ (ก) ในทฤษฎีบทมีค่าเท่ากัน

กำหนดให้ ABCDEF เป็นรูปหกเหลี่ยมด้านเท่ามุมเท่า ตามรูปที่ 14 โดยที่ $\mathrm{h} = 5.3$ หน่วย เมื่อกำหนดให้ P เป็นจุดใด ๆ สร้างส่วนของเส้นตรงจากจุด P ไปตั้งฉากกับด้านประกอบทั้งหมด

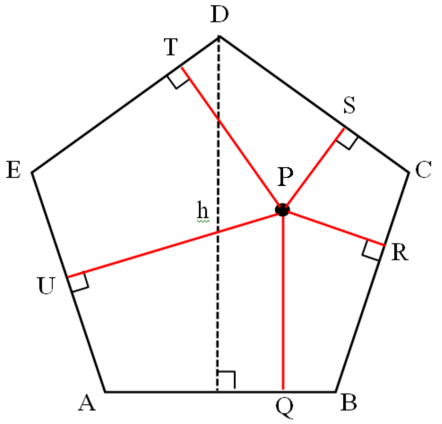

รูปที่ 13 รูปห้าเหลี่ยมด้านเท่ามุมเท่า

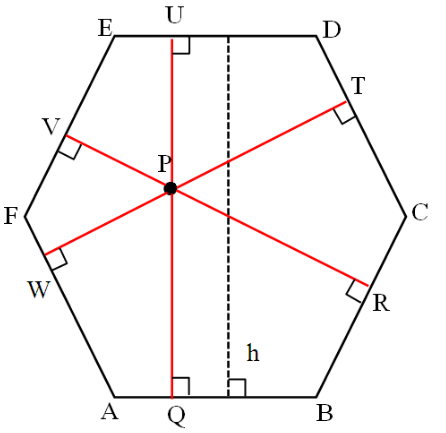

รูปที่ 14 รูปหกเหลี่ยมด้านเท่ามุมเท่า

จากการวัดด้วยไม้บรรทัดได้ว่า $\mathrm{PQ} = 3.1$ หน่วย $\mathrm{PR} = 3.3$ หน่วย $\mathrm{PT} = 3.0$ หน่วย $\mathrm{PU} = 2.2$ หน่วย $\mathrm{PV} = 1.9$ หน่วย และ $\mathrm{PW} = 2.3$ หน่วย ดังนั้น ผลบวกของระยะทางจากจุด P ไปยังด้านทั้ง 6 ด้านมีค่าเท่ากับ

$$\mathrm{PQ}+\mathrm{PR}+\mathrm{PT}+\mathrm{PU}+\mathrm{PV}+\mathrm{PW} = 3.1 + 3.3 + 3.0 + 2.2 + 1.9 + 2.3 = 15.9 \text{ หน่วย}$$

เมื่อคำนวณผลบวกของระยะทางฯ โดยใช้สูตรในทฤษฎีบทนี้ ได้ว่า

$$\mathrm{S} = \frac{1}{2}\mathrm{nh} = \frac{1}{2}(6)(5.3) = 15.9 \text{ หน่วย}$$

ดังนั้น ผลบวกของระยะทางจากจุด P ไปยังด้านประกอบทั้ง 6 ด้านเมื่อวัดโดยไม้บรรทัดและใช้สูตรข้อ (ข) ในทฤษฎีบทมีค่าเท่ากัน นอกจากนี้ได้ว่า ผลบวกของระยะทางจากจุด P ไปตั้งฉากกับด้านทั้งหมดของรูปหลายเหลี่ยมปกติทั้งในรูปที่ 13 และรูปที่ 14 เป็นค่าคงตัวอีกด้วย

4. บทสรุป

ทฤษฎีบทคลาสสิกบทหนึ่ง กล่าวว่า ผลบวกของระยะทางจากจุดใด ๆ ภายในรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าไปตั้งฉากกับด้านประกอบทั้ง 3 ด้านของรูปสามเหลี่ยมนั้นเป็นค่าคงตัว ในบทความวิชาการฉบับนี้ ได้อภิปรายนำเสนอบทตั้งภาคขยายของทฤษฎีบทคลาสสิกนี้ โดยสามารถหาระยะทางจากจุดใด ๆ ที่อยู่ภายในและภายนอกไปยังด้านประกอบของรูปสามเหลี่ยมด้านเท่า นอกจากนี้ได้กล่าวถึง ทฤษฎีบทภาคขยายของทฤษฎีบทคลาสสิก ซึ่งให้สูตรการหาระยะทางดังกล่าวสำหรับสำหรับรูปหลายเหลี่ยมปกติใด ๆ

5. เอกสารอ้างอิงและประกอบการเรียบเรียง

Arthur, L. K. (2009). “Extending a Classical Geometry Problem”, Mathematics Teacher 102(8): 634-638.

Courant, R. and Robbins, H. (1941). What is Mathematics? New York. Oxford: Oxford University Press.

Jones, D. L. and Shaw, K. L. (1988). “Reopening the Equilateral Triangle Problem: What Happens If …”. Mathematics Teacher 81(8): 634-638.

Larry, C. and Jeremy, K. (2006). “The Surfer Problem: A ‘Whys’ Approach.”. Mathematics Teacher 100(1): 14-19.

❑❑❑❑❑